

Adalet Ağaoğlu'nun *Hayır* Romanında Schrödinger'in Kedisinin İzleri*

DR. ÖĞR. ÜYESİ HASAN CUŞA*

Öz

Schrödinger'in Kedisini, Avusturyalı fizikçi Erwin Schrödinger tarafından 1935 yılında ortaya atılmış bir teoridir. Düşünce deneyine dayanan bu teoriye göre, kapalı bir kutunun içinde bir kedi ve bazı koşullara bağlı olarak aktif hale gelen bir mekanizma olduğu varsayılır. Bu mekanizma bozulma ihtimali yüzde elli olan radyoaktif bir atom ve içinde siyanür olan bir şişe zehirden oluşur. Radyoaktif atomun bozulması durumunda mekanizma tetiklenecek ve şişe kırılacaktır. Bu nedenle şişeden dışarı salınan zehir kedinin ölümüne neden olacaktır. Söz konusu atom bozulmazsa mekanizma devreye girmeyecek; dolayısıyla kedi hayatına kaldığı yerden devam edecektir. Deney kutusunda gözlem yapılmadığı sürece paralel evrenler bağlamında kedinin hem canlı hem de ölü olduğu kabul edilecektir. Bu deney üçüncü hâlin imkânsızlığının olanaklı olduğuna işaret eder. Schrödinger'in kedisini deneyinde önemli olan kedinin hayatta kalıp kalmaması değil, kedinin ölümle yaşam arasındaki ince çizgide olduğunun farkına varılmasıdır. Bu açıdan bakıldığında bu tür bir düşünce deneyinin Adalet Ağaoğlu'nun *Hayır* adlı romanında var olduğu gözlemlenmiştir. Bu çalışmanın amacı, inceleme nesnesi olan romanda Schrödinger'in Kedisini deneyinden izler taşıdığını ortaya koymaktır.

Anahtar Sözcükler: Adalet Ağaoğlu, *Hayır*, Schrödinger'in Kedisini, Paralel Evrenler, Zaman.

TRACES OF SCHRÖDINGER'S CAT IN ADALET AĞAOĞLU'S NOVEL HAYIR

Abstract

Schrödinger's cat is a theory put forward by Austrian physicist Erwin Schrödinger in 1935. According to this theory based on the thought experiment, it is assumed that there is a cat inside a closed box and a mechanism that becomes active depending on some conditions. This mechanism consists of a radioactive atom with a 50 percent probability of deterioration and a bottle with cyanide in it. If the radioactive atom is broken, the mechanism will be triggered and the bottle will break. Therefore, the poison released from the bottle will cause the death of the cat. If this atom is not broken, the mechanism will not work and therefore the cat will continue its life from where it left off. In the context of parallel universes, the cat will be considered both alive and dead, unless observation is made in the experimental box. This experiment indicates that the impossibility of the third state is possible. In Schrödinger's cat experiment, what matters is not whether the cat survives, but the realization that the cat is on the fine line between death and life. From this point of view, it can be said that such a similar thought experiment exists in Adalet Ağaoğlu's novel *Hayır*. The purpose of this study is to reveal that Schrödinger's cat experiment carries traces in this novel.

Key words: Adalet Ağaoğlu, *Hayır*, Schrödinger's Cat, Paralel Universes, Time.

* Bu çalışma "Adalet Ağaoğlu'nun Dar Zamanlar Dörtlemesine Anlatıbilimsel Bir Yaklaşım" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

** Munzur Üniversitesi, hasencusa@gmail.com, orcid: 0000-0002-1754-5205

Gönderilme Tarihi: 30 Ocak 2021

Kabul Tarihi: 4 Mart 2021

GİRİŞ

Adalet Ağaoğlu (1929-2020), modern Türk edebiyatında zaman problemi üzerine eğilen yazarlardan biridir. Kurmaca düzlemde zamanın işlenişini farklı açılardan ortaya koymaya çalışan Ağaoğlu, kaleme aldığı romanlarında zaman kavramını sorunsallaştırması yönüyle eleştirmenlerin dikkatlerini üzerine çekmeyi başarmıştır. Ona göre “roman tek kurallı değil, çok kurallı; yani enine boyuna derinliğine çok boyutlu. Roman bu boyutları arayış, bunları bütünleştiren sanatı[dır]” (Ağaoğlu, 2012, s. 272). “Roman[ın] bir arayış” (Ağaoğlu, 2012, s. 276) olduğunu ileri süren Yazar, *Damla Damla Günler* adlı günlüklerinde bireysel ve toplumsal yaşamın panoromasını gözler önüne sermekle kalmaz, aynı zamanda romanlarının kurgularına ışık tutmaktadır.

Hayır'ın zaman kurgusuna dair kaleme alınan akademik çalışmalar incelendiğinde genellikle geçmiş, şimdi ve gelecek zamanın iç içe geçmiş bir şekilde inşa edildiğinden söz edilmektedir. “*Hayır*, roman kurgusu bakımından son derece karmaşık ve kavranması zor bir romandır.” (Apaydın, 2006, s. 31). Çünkü romandaki farklı zaman boyutları sarmal bir biçimde ilerler. *Hayır*'da zaman çok sıkı bir şekilde örülmüştür. Kurmaca, düşsel, gerçeküstü zaman sürekli iç içe görülür.” (Uğurlu, 2003, s. 175). Buna rağmen romanda anlatılan olaylar karmaşık değildir. “Aysel'in merkezde olduğu *Hayır*... romanı, bir günlük anlatı zamanı çizgisinde gelişen küçük bir olay etrafında kurgulanır.” (Topaloğlu, 2005, s. 169).

“*Dar Zamanlar*” serisinin ilk iki romanı sayılan *Ölmeye Yatmak* ve *Bir Düşün Gecesi*'ndeki anlatı zamanı kısadır. *Hayır*'ın anlatı zamanı, diğer iki romanınkinden biraz daha uzundur: Bir günü kapsar. Yalnız bu dairesel, başlangıç ânına geri dönen bir gündür. Ayrıca, bu günün her ânı geçmişle yüklü olduğu kadar geleceğe de açımlıdır.” (Parla, 2012, s. 308). Bir günlük zaman çerçevesinde aktarılan olaylar genellikle olasılıklar etrafında gelişir. “Bir günlük zaman dilimin başlangıcı ile sonu arasında, tamamen yaşanması muhtemel oluşumlar aktarılmıştır.” (Eronat, 2004, s. 125).

Ölmeye Yatmak'ta geniş bir zaman aralığında yaşananları dar bir zaman çerçevesinin sınırları içinde anlatan Ağaoğlu, *Bir Düşün Gecesi*'nde bölünen zaman diliminden arta kalan an'ı özne konumuna yükselterek zamana karakteristik bir özellik kazandır. “*Dar Zamanlar*” dörtlemesinin ilk iki romanında ileri ve geri sıçramalarla anakronik olarak ilerleyen zaman, *Hayır*'da kırılğan boyutlarıyla ortaya çıkar. Zamanın kırılmaya uğramasıyla birlikte Aysel karakteri üzerinden eş zamanlı olarak iki farklı evren hayal edilmekte ve bu evrenlere yolculuk yapılmaktadır. Bu durumun paralel evrenlerle ilişkili olduğu söylenebilir. Paralel evren teorisi, ilk defa Hugh Everett tarafından dile getirilmiştir. Bu teoriye göre farklı şekillerde oluşmuş birden fazla evren vardır. Her bir evren kendine özgü olası durumları ve gerçekleri barındırır. *Hayır*'a bu açıdan bakıldığında romanın farklı olası dünyalara bağlı olarak inşa edildiği söylenebilir. “*Hayır*...ı anlamak, her bakımdan yetkin bir romanın örgenlerini, gerekirse birbirlerinden soyutlayarak ayrıştırmak çoğul okumanın olanaklarından yararlanmakla, giysilerinden soyarak, eleştirel bir çözümlemeyle okumakla olasıdır.” (Gümüş, 2000, s. 120).

Romanda Aysel ile Yazar dostunun “olay ya da durumlar karşısındaki benzer tutum ve düşünceleri, tasarladıkları ya da tahminde buldukları belli bir durum/olay etrafında senaryolar üretmeye yatkınlıkları” (Issı, 2012, s. 173) dikkat çeker. Söz konusu romanın başından sonuna kadar olasılıklar kombinasyonu etrafında inşa edildiğini görmek mümkündür. Nitekim Aysel'in eşi Ömer'in başka bir kadınla evliliğinin hem mutlu hem de mutsuz anlarını zihninde canlandırması, kendisi için düzenlenen ödül töreninde nelerle karşılaşabileceğine dair olası durumları aktarması, üzerinde çalıştığı metinlerin sonuçlarını ihtimaller dâhilinde dile getirmesi ve intihar eylemini farklı şekillerde hayal etmesi bir bakıma paralel evrenlerle kuşatılmış labirentin içinde sıkıştığını gösterir.

Olasılıklar çemberi içinde olup biten tüm bu sahneler, her ne kadar paralel evrenlerle ilişkili

olsa da Schrödinger'in Kedisi deneyi ile doğrudan ilişkili değildir. Çünkü bu deneyde ortaya konulmaya çalışılan şey, tam olarak olasılıkların varlığı değil; mümkün olmayan şeyin mümkün olabilirliğidir. Bir başka deyişle olasılıklar bağlamında üçüncü hâlin imkân dâhilinde ispat edilmesidir. Yukarıda sözü edilen olasılıklar, makalenin konusuna ve amacına doğrudan hizmet etmediği gerekcesiyle incelenmeye tabi tutulmamıştır.

Bu çalışmanın amacı kuantum fiziğinde önemli bir rol oynayan Schrödinger'in Kedisi'nin bir düşünce deneyi olarak *Hayır*'ın "Gece" bölümünde kurgulandığını ortaya koymaktır. Bu bölümde Aysel'in Yazar karakteri tarafından hem canlı hem de cansız olarak hayal edilmesi *Hayır*'ın Schrödinger'in Kedisi'nden izler taşıdığını gösterir.

Alev Alatlı'nın *Schrödinger'in Kedisi* üst başlığı altında yayınlanan *Kabus* ve *Rüya* adlı romanlarda daha çok olasılıklar ekseninde olabilecek en iyi ve en kötü ihtimaller üzerinde durulur. Schrödinger'in Kedisi bu romanlarda "ölümü ve hayatı aynı anda barındıran insanı anımsatı[r]" (Atlalı, 2001, s. 479).

ÜÇÜNCÜ HÂLİN İMKÂNSIZLIĞININ OLANAKLI HÂLİ: SCHRÖDİNGER'İN KEDİSİ

Kuantum fiziğinde önemli bir düşünce deneyine konu olan ve hayali bir varlık olarak kabul edilen Schrödinger'in Kedisi, Avusturyalı fizikçi Erwin Schrödinger tarafından 1935 yılında ortaya atılmış bir teoridir. Düşünce deneyine bağlı olarak oluşturulan bu teori klasik fiziğin kurallarına bağlı olarak düşünüldüğünde ilk bakışta kendi içinde çelişki barındıran bir paradoks gibi görülür. Bilindiği üzere gerçek dünyanın sınırları içinde bir şey ya vardır ya da yoktur, bu şey eş zamanlı olarak hem var hem de yok olamaz; fakat Schrödinger'in Kedisi bunun aksini ispatlamaya yönelik bir deneydir.

Söz konusu deneye göre bir kutunun içinde bir kedi ve kısa bir süre içinde aktif hale gelme potansiyeline sahip bir düzenek olduğu varsayılır. Düzenek içinde bozulma olasılığı yüzde elli olan radyoaktif bir atom ve içi siyanürle dolu olan bir şişe zehir vardır. Eğer atom bozulursa düzenek devreye girecek ve şişe kırılacaktır. Bunun üzerine şişeden dışarı sızan gaz kedinin ölümüne neden olacaktır. Eğer söz konusu atom bozulmazsa kutuda bulunan düzenek çalışmayacak ve kedi hayatına kaldığı yerden devam edecektir. Söz konusu kutuya bakılmadığı sürece kedi hem canlı hem de ölü olarak kabul edilecektir (Cushing, 2006, s. 192). Bu bakımdan "Schrödinger'in düşünce deneyinde kutunun kapalı kalması gerekir; böylece kimse kediyi göremeyecek, hiçbir ölçüm gerçekleştirilemeyecek, süperpozisyon bozulmadan kalacaktır." (Brooks, 2012, s. 57). Klasik mantıkta bir canlının aynı zaman ve mekân içinde hem ölü hem de diri olmasının mümkün olmadığına işaret eden üçüncü hâlin imkânsızlığının aslında Schrödinger'in Kedisi deneyinde olanaklı hâle geldiği görülür.

"Kuantum teorisinin Kopenhag yorumuna göre ölçüm yapılanaya kadar kedi, ölü olma ve canlı olma durumlarının çizgisel birleşiminde (süperpozisyon) olması gerekir; sandık açıldığında kedi ölü veya canlı durumlarından birine 'atlar'." (Taslaman, 2008, s. 75). Diğer bir deyişle kutuda gözlem yapılmadığı sürece kedinin kutuda her iki şekilde bulunduğu varsayılır. Gözlem yapıldığında ise kedinin hem ölü hem de diri olduğuna yönelik gerçekleşmesi mümkün olabilen iki olası durum yerini tek bir gerçeğe bırakır: Kedi ya ölüdür ya da diri. Kedinin durumunu öğrenmek için kutunun içine bakıldığında artık olasılığa dayanan bir evren ortadan kalkar. Gözlem yapma eylemi, kuantum fiziğinde dalga işlevinin çöküşü olarak bilinen olayın gerçekleşmesine yani iki olası durumdan birinin ortaya çıkmasına neden olur. Bu da deneyinin sonlandığı anlamına gelir. Schrödinger'in Kedisi deneyinde önemli olan kedinin yaşayıp yaşamadığı değil, kedinin ölü ya da diri olduğuna yönelik tüm olasılıkların göz önünde bulundurulmasıdır.

John Gribbin, *Schrödinger'in Kedisinin Peşinde* adlı eserinde kuantum dünyasıyla her gün yaşa-

dığımız dünya arasındaki farka dikkat çekmek için Schrödinger'in hayali kedisinin önemli bir rol oynadığını ileri sürer. Gribbin'e göre kuantum fiziğinde gündelik dünyada bildiğimiz klasik fizik kuralları artık işlemez. Çünkü kuantum teorisinde olaylar olasılıklara bağlıdır. Kuantumu savunan kuramcılar, bir gözlemcinin neler olup bittiğini görmek için odanın "içine bakacağı zamana kadar kedinin bir tür belirsiz durumda var olduğunu, ne sağ ne ölü olduğunu" ileri sürerler. Buradan hareketle de "gözlemlenmediği sürece hiç bir şey gerçek değildir." Sonucuna ulaşırlar (Gribbin, 2005, s. 16).

HAYIR'DA SCHRÖDİNGER'İN KEDİSİNİN İZLERİ

Hayır'ın "Gece" bölümünde Aysel, Özerk Milli Kültür Kurumu tarafından düzenlenen onur törenine katılmadığı için törende kendisi bekleyen yakın çevresi tarafından merak edilir. Tüm aramalara rağmen kendisinden haber alınamayan Aysel'in varlığı dostu ve öğrencileri tarafından endişe konusu olur. Bunun üzerine **Yazar**, dostu Aysel'i bulmak için evine gitmeye karar verir. Yazar, dostunu evde nasıl bulacağına dair zihninde bazı senaryolar kurmaya başlar. Bir başka deyişle Aysel'in hayatını varlık ve yokluk bağlamında ontolojik bir mesele hâline getiren Yazar, aklından bir takım olasılıklar geçirir.

Yazarın, Aysel'in hayatına dair olasılıkları eş güdümlü olarak kendi bilincinin derinliklerinden dışarı vurması Schrödinger'in Kedisi'ne benzer bir düşünce deneyini akıllara getirir. Bu deneyde kutunun yerini ev, düzenekteki zehir şişesinin yerini " baldıran içmek, damar kesmek, kendini asmak, beynine kurşun sıkmak" gibi eylemlerin yanı sıra "ilâçların, uyuşturucuların, gazların sağladığı olanaklar" almaktadır (Ağaoğlu, 2014, s. 102). Bu deneyde yüzde elli değişme olasılığına sahip ve hangi yöne doğru hareket edeceği konusunda **kararsız** olan radyoaktif atomun yerini bireyin karar verme mekanizması almaktadır. Zaman içinde "[i]nsanların kendi sonlarını kendilerinin belirlemesi gereği, yerini insanların kendi hayatlarını kendilerinin belirlemesi gibi durumlara bıraktı." (Ağaoğlu, 2002. s.246). İnsanın kriz anında yaşamak ya da ölmek gibi iki seçeneğe bir tercih karşısında bunlardan hangisini seçeceği o anki vereceği karara bağlıdır. Bu karar verilene dek söz konusu kişinin yaşamla ölüm arasında **gelgitler** yaşadığını söylemek mümkündür. Son olarak bu tür bir düşünce deneyinde Aysel'in "**kedi**"yi, Yazar'ın da "**gözlemci**"yi temsil ettiği söylenebilir. Burada **Yazar** karakteri aynı zamanda okurun gören gözü duyan kulağıdır. Bu bakımdan okuyucu da tıpkı Yazar gibi gözlemci konumundadır. Tüm bu analogik açıklamalardan sonra artık deneyin Yazar tarafından Aysel'e nasıl uygulandığına geçilebilir.

Yazar, Aysel'in yaşadığı apartmanın merdivenlerini tırmandığı sırada dostunun hem öldüğüne hem yaşadığına dair sahneleri sırasıyla zihninde canlandırır. Yazar'ın bilincinde kurgulanan bu sahnelerin bir bakıma paralel evrenlerde gerçekleştiği söylenebilir. Yaşam ve ölüme dair bu tür sahnelerin tümü Yazar'ın bilincinden geçmesine rağmen anlatıcının ağzından aktarılır. Yazar, öncelikle Aysel'in cesediyle karşılaştığını daha sonra onu canlı bir biçimde evde nasıl gördüğünü hayal eder. Burada her iki durumun kendine özgü gerçeklik payı olsa da karanlık koridorların içinde çaresizliğe kapılan yazar için "artık tek bir gerçek var. İkide bir gözünün önünde canlanan sahne" (Ağaoğlu, 2014, s. 232). Aysel'in evde mutfak tüpünü açık bırakarak intihar etmiş olabileceği ihtimalini içeren bu sahne şu şekilde aktarılır:

Kapıyı açtı. İçeri girdi. Lambayı yaktı. Odanın aydınlanmasıyla, Aysel, yerde yatmakta. Üstünde saks mavisini bir sabahlık. İnce, güleç çizgilerle dolu yüzünde bir gün batımı dinginliği. Hatta kendi evreninin kandilini kendi elleriyle söndürmüş olmanın getirdiği bir doyunluk; bir çeşit utku belirtisi. Bu yaşta odada boğucu gaz kokusu... İçgüdüsel bir atılımla pencereyi açtı. Gaz kokusu dışarı çıktı, linyit kokusu içeri daldı. Geri döndü, Aysel'in nabzını eline aldı. Yüreğinde çırpınışlarla gözü, önü açık sabahlıktan solgun, gölgeli bir gövdenin çıplaklığına kaydı. Evet, çıplak. Çıplak ve ölü (Ağaoğlu, 2014, s. 232).

Görüldüğü üzere Yazar, kapıyı açıp içeri girene dek evin içinde Aysel'in hem ölüsü hem dirisi ile karşılaşabileceğine dair olasılıkları göz önünde bulundurur. Kapıdan içeri girdiğinde ise iki olasılıktan birinin gerçekleştiğine, yani Aysel'in evde çıplak bir şekilde öldüğüne tanık olur. Kapının açılmasıyla birlikte gözlemci konumunda olan Yazar, hayal ettiği evrenin içine girdiği için katılımcı konumuna geçer. Yazarın farklı olası durumlardan sadece birinin meydana gelişine tanık olması bir bakıma dalga işlevinin çöküşü olarak adlandırılan olayın gerçekleşmesine neden olur. Bu durumda düşünce deneyinin sonlanmış olduğu düşünülebilir; fakat anlatıcı Yazar'ın kapıyı açıp içeri girdiğinden söz ederken aslında Yazar, merdivenlerde soluklanmaktadır. Dolayısıyla gözlemci konumunda bulunan Yazar'ın düşünce deneyi devam etmektedir.

Bir sonraki sahnede ise Yazar, Aysel'in her şeyden habersiz evde beklediğini hayal eder. Buradan hareketle de Aysel'in kendisini nasıl karşılayacağını merak eder: "Zile bastı. Kapıyı Aysel açtı. Üstünde pastel renkte zarif bir giysi. Pastelli aydınlık kılan kolyesi, mercan küpeleri dudağının pembe ruj, gözlerinin mavi farı, en çok da ışıltılı gülümsemesi (Ağaoğlu, 2014, s. 233) ile kapıyı açan Aysel, arkadaşını eve davet eder. Bu sahnenin devamında Yazar, arkadaşını "kırmızı pijamasıyla" (Ağaoğlu, 2014, s. 235) hayal ettikten sonra Aysel'in banyoda olabileceği üzerine yoğunlaşır:

Banyoya girdi. Aysel'in yerde, yarı çıplak yattığını gördü. Yanı başında üç tüp uyku ilâci. İçleri boşaltılmış tüpler... Ülkenin koskoca bir profesörünün, başkaları tarafından bu durumda görülmeşiğine sevindi. Bu durumda: Baş burkuk, göğüsler yere sarkmış, etler gevşek, ayaklardaki şeker pembesi terliklerden biri musluğun altından kaymış... (Ağaoğlu, 2014, s. 237).

Yazar, bu sahnede Aysel'in cesedini sadece kendisinin göreceğinden dolayı kaygılanır. Bu yüzden apar topar apartmanı terk edip kendini sokağa atar. Yazar, bir anlık yaşadığı korku dolu anları geride bırakıp apartmana geri döner. Koridordaki lambanın düğmesine basar, tekrar merdivenleri tırmanır. Kâbus dolu ceset sahnesini geride bırakan yazar, bir sonraki sahnede Aysel'i canlı bir şekilde, fakat beğenmediği renkli bir kıyafetle hayal eder: "Anahtarı kilide sokup kapıyı açtı. Baktı Aysel, üstünde kurbağa yeşili bir kombinezonla. Kurbağa yeşili ki, en nefret ettiği renk. Hemen geri çıktı" (Ağaoğlu, 2014, s. 238). Anlatıcının bu sözlerinin hemen ardından Yazar, "Doğrusu, kurbağa yeşili kombinezonu da zorla giydirdim ona." (Ağaoğlu, 2014, s. 240) diyerek söz konusu sahnenin istenmedik bir şekilde hayal edildiğini vurgular. Bunun yerine alternatif bir sahnenin nasıl olabileceğini düşünmeye başlar.

Yazar sonunda diğerlerinden farklı bir biçimde Aysel ile karşılaşabileceğini tasavvur eder. Bu sahnede anlatıcının da belirttiği üzere Yazar, anahtarı kilide sokup kapıyı açmayacak ya da kapı zilini çalmayacaktır. "Aysel oradaki varlığını duysun da, kapıyı kendisi açsın diye bekleyecek[tir]" (Ağaoğlu, 2014, s. 242). Yazar'ın hayal ettiği karşılaşma anı olduğu gibi aktarıldıktan hemen sonra Yazar, kendini başka bir sahnede hayal ederken bulur. "Bu kez de Aydın, divanda ve bikini bir donla..." Yazar'ın karşısına dikilir (Ağaoğlu, 2014, s. 242). Yazar, Aydın'ın öldüğünü bildiği halde hayal ürünü olan bu tür bir sahnede onunla karşılaşmasını yadırgar.

Romanın ilerleyen bölümlerinde zamanın daralmasıyla birlikte Yazar, artık Aysel'in öldüğüne yönelik olasılıkları dile getirmeye başlar. Bu nedenle değer verdiği ve önemseydiği dostunun nasıl intihar etmiş olabileceğini gözlerinin önüne getirir: "Kapı pat diye açıldı; uzanıp lambayı yaktı: Aman Allahım! Aysel içerde. Ama tavanda, bir ipin ucunda asılı. Tam da, daha önce bir düzine kadar mikadan kuşun sallanıp durduğu yerde. Boynunda bir ilmikle." Yazar, bu sahneyi kurgularken tavana asılı olan ipin altında bir masa ve masanın üstünde de bir daktilo olduğunu unuttur. "Bu kötü kurgulayışa karşı içinde gizli bir öfke yükseliyor. Kendini hoşgörmezlikle sahneyi hemen düzeltiyor." Zamanı adeta bükerek gelecek zamandan geçmişe giden Yazar, intihar olayını yeniden kurgular:

“Masayı olduğu yerde bırakıp, Aysel’i tavanın başka bir noktasından sallandırıyor; bu koltukla pencere arasındaki iki metre karelik boşluğun üstünden. Cansız sarkarken bacakların altına da küçük bir iskemle yerleştirmeyi unutmuyor, ama yerde devrilmiş bir iskemle...” (Ağaoğlu, 2014, s. 245).

Yazar, Aysel’i sürekli farklı intihar sahneleri içinde hayal eder. Dostunu düşünce deneyinde bir denek olarak kullandığı için suçluluk hissine kapılır: “Alçak! Ne yaptığını sanıyorsun sen? Kendi üstünde deneyemediğini, şimdi roman kahramanlarından birine uygun görmekle de yetinemediğini... [Aysel üzerinde mi deniyorsun]” (Ağaoğlu, 2014, s.246). Yazar, bu şekilde kendi bilincini yargıladıktan sonra, Aysel’in cesedinin yanı başında bulunduğu gerekçesiyle polis komiseri tarafından sorgulandığı bir sahnenin ortasında bulur kendini. Ne var ki bu sahne pek uzun sürmez; çünkü yazar bir karabasandan uyanır gibi kendini hemen toparlar. Tüyer ürpertici bu sahneyi geride bırakan Yazar, artık hayal ettiği evrenin içine yani Aysel’in evine girmeye hazırdır. Eve ayak basan Yazar, her ne kadar evin içine girse de ortam karanlık olduğu için gözlem yapamaz. Gözlemlenemeyen bu durum aynı zamanda düşünce deneyinin devam ettiğine işaret eder.

Evin karanlık odaları arasında Aysel’i arayan Yazar, lambanın düğmesine basmaktan çekiniyor; çünkü aydınlıkta “Aysel[i], divanın üstünde. Bileğinden kanlar akar...” ölmüş bir şekilde görmeye hazır değildir. Aysel’in cesediyle karşılaştığı sırada ne yapacağını bilemeyen Yazar, aklını kurcalayan bir takım sorularla meşgul olur: “Hiçbir ön hazırlığı yokken, işin içine bütün duygularda yoğunlukla karışmışken, cesedi taşıtmayı başkalarına nasıl bırakabilir ya da bu çaresiz sahnenin üstünden nasıl atlayıp da başka bir bölüme geçebilir?” (Ağaoğlu, 2014, s. 253). Bu tür içsel sorgulamaları bir kenara bırakıp tüm cesaretini toplayan Yazar, odanın ışığını açar. Aydınlanan ortamda ceset göremediği için derin bir nefes alır ve yavaş adımlarla banyoya doğru yönelir. Banyonun ışığını açmadan önce Aysel’i hem ölü hem de diri olarak gözlerinin önünde canlandırır. Tıpkı Schrödinger’in Kedisi deneyinde olduğu gibi Aysel, Yazar tarafından eş zamanlı olarak bir taraftan hayatta kalmış diğer taraftan da ölmüş bir şekilde hayal edilmektedir:

Banyonun kapısını itip açtı. Baktı Aysel, her yanı kırık çıkık, yerde iniltilelerle... Kulak veriyor. Hiçbir yandan herhangi bir inilti falan gelmiyor. Kapıyı yeniden açtı, baktı. Baktı Aysel, üç tüp ilaç yutmuş, ölü... Ölmek üzere... Çıplak değil, saks mavisi sabahlık... Değil. Küvette. Küvet ağzına kadar suyla dolmuş taşmış; Aysel suda boğulmuş... Değil... Duşta, çıplak. Etleri sarkık, memeleri... Bir Çığlık: Aaa! Nedir canım, pat diye giriyorsun içeri! Evimin anahtarını bunun için mi verdim ben sana? Çökmüş bir gövdeyi banyoda dikizleyesin diye mi? (Ağaoğlu, 2014, s. 266).

Bu pasajda Aysel’in ölü mü yoksa diri mi olduğu yönündeki tüm ontolojik olasılıklar kuantum teorisine göre üst üste binmiştir. Bu durum şu **sözleri** akıllara getirir: “Herkes yaşadığı kadar öldürür kendini.” (Ağaoğlu, 2001. s.191). Pasaja tekrar dönecek olursak banyodaki ışığın yanmasıyla birlikte gözlemci olan Yazar, katılımcı olur ve böylelikle deney sona erer. Deneyin sonunda okuyucu da tıpkı Yazar gibi Aysel’i evde ölü mü yoksa diri mi olduğunu merak eder, fakat bu iki olasılıktan hiçbiri gerçekleşmez. Çünkü Aysel, evde olmadığı için ölüm kalımla ilgili olasılıklar sıfıra indirgenir. Burada Aysel’in evde olmaması da bir olasılıktır; fakat Yazar, onun evde olduğunu varsayarak bu olasılığı göz önünde bulundurmamıştır. Bu durumda Aysel’in saklandığı izini kaybettirdiği düşünülebilir: “Roman kahramanları ne denli gizlenmek isterlerse istesinler, yazarı onların arkasına yapışır; kaçmalarına izin vermez.” (Ağaoğlu, 2014, s. 241).

Adalet Ağaoğlu, kendisiyle yapılan bir söyleşide romanlarının sonunu bilinçli olarak açık bıraktığını ileri sürer (Andaç, 2005, s. 67). Böylelikle roman kişilerinin kaderi okurunun hayal gücüne bırakır.

SONUÇ

Hayır'ın zaman kurgusu karmaşık bir biçimde geçmiş, şimdi ve gelecek zamana bağlı olarak kurgulanır. Romanda zamanın kırılmalı bir yapıya sahip olduğu gözlemlenmiş ve bu yönüyle bükülebilen bir zamanın söz konusu olduğu ileri sürülebilir. *Hayır*'da zamanın kırılmaya uğraması ile birlikte farklı bir zaman boyutu ortaya çıkar. Bu zaman boyutunda olası evrenlere düş gücü aracılığıyla gidip gelinerek zamanda yolculuk yapılır. Yolculuk esnasında içinde bulunulan evrendeki zaman düzlemine ait olan şimdiki zaman diliminden başka bir evrendeki gelecek anlarından herhangi birine ve birkaçına gidildiği görülür. *Hayır*'ın zamansal açıdan birden fazla evrenin aynı anda farklı açılardan var olduğunu gösteren paralel evrenlerin varlığı dikkat çeker. Buradan hareketle de *Hayır*'ın zamansal açıdan kuantum fiziğinin olasılık yasalarına bağlı olarak kurgulandığını sonucu çıkarılır. Bu bakımdan söz konusu romanın "Gece" bölümündeki kurgusal yapının Schrödinger'in kedisi bağlamında ele alındığında yazarın bilincinde kurgulanan sahnelerin her birinin paralel evrenlerde gerçekleştiği görülür. Dolayısıyla roman kişisi Aysel'in yaşadığına ya da öldüğüne dair tüm olası senaryoların Schrödinger'in kedisi deneyine bağlı olarak yazar tarafından bir düşünce deneyi şeklinde kurgulanmış olduğu sonucuna varılır.

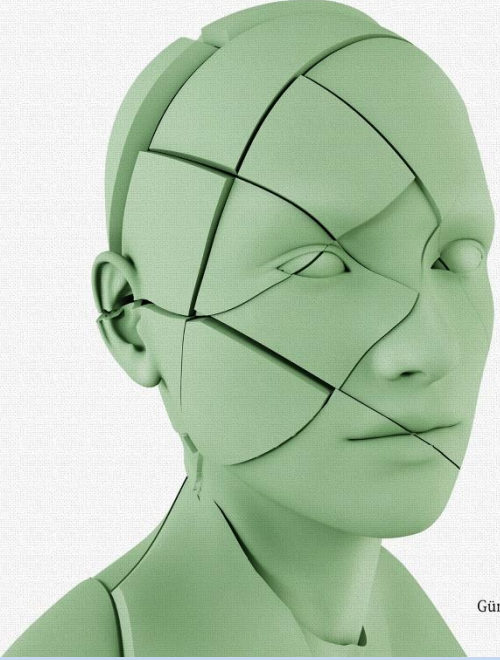
KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, Adalet (2001). *Başka Karşılaşmalar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ağaoğlu, Adalet (2002). *Karşılaşmalar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ağaoğlu, Adalet (2011). *Ölmeye Yatmak*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ağaoğlu, Adalet (2012). *Bir Düşün Gecesi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ağaoğlu, Adalet (2012). *Damla Damla Günler I*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ağaoğlu, Adalet (2012). *Damla Damla Günler II*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ağaoğlu, Adalet (2012). *Damla Damla Günler III*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ağaoğlu, Adalet (2014). *Hayır*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Alatlı, Alev (2001). *Schrödinger'in Kedisi /Kâbus*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Alatlı, Alev (2001). *Schrödinger'in Kedisi /Rüya*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Andaç, Feridun (2005). *Adalet Ağaoğlu Kitabı "Sen Türkiye'nin En Güzel Kazasıdır"*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Apaydın, Mustafa (2006). Adalet Ağaoğlu'nun Dar Zamanlar Üçlemesinde Zaman Kurgusu Üzerinde Bazı Değerlendirmeler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 17-38.
- Brooks, Michael (2012) *Fizik: Zamanda Seyahat edebilir miyiz? ve Diğer Büyük Sorular*. İstanbul: Versus Kitap.
- Cushing, James T. (2006). *Fizikte Felsefi Kavramlar 2*. B. Özgür Sarıoğlu (Çev.). İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları.
- Cuşa, Hasan (2017). *Adalet Ağaoğlu'nun Dar Zamanlar Dörtlemesine Anlatıbilimsel Bir Yaklaşım*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eronat, Kamuran (2004). *Adalet Ağaoğlu İnsan ve Eser*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gümüş, Semih (2000). *Adalet Ağaoğlu'nun Romancılığı*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Gribbin, John (2005). *Schrödinger'in Kedisinin Peşinde: Kuantum Fiziği ve Gerçeklik*. Nedim Çatlı (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Issı, Ahmet Cüneyt (2012). *Edebiyatı Dipte(n) Kuşatmak: Modern Türk Edebiyatı Üzerine Yazılar*. İstanbul: Roza Yayınevi.

- Parla, Jale (2012). *Don Kişot'tan, Bugüne Roman*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Taslaman, Caner (2008). *Kuantum Teorisi, Felsefe ve Tanrı*. İstanbul: İstanbul Yayınevi.
- Topaloğlu, Yüksel (2005). *Adalet Ağaoğlu'nun Çağdaş Türk Romanındaki Yeri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü..
- Uğurlu, Seyit Battal (2003). *Adalet Ağaoğlu'nun Hayatı, Roman ve Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TÜRK BİLİMKURGU EDEBİYATI VE ARKETİPLER

DR. VELİ UĞUR

Günce Yayınları

Oktay Yivli

Öykü Nasıl Okunur

modern öykü ve yöntem

Günce Yayınları

MAKSUT YİĞİTBAŞ

Edebiyatın Ebemkuşağı

Halit Ziya Hikâyeciliğinde

Renklerin Dili

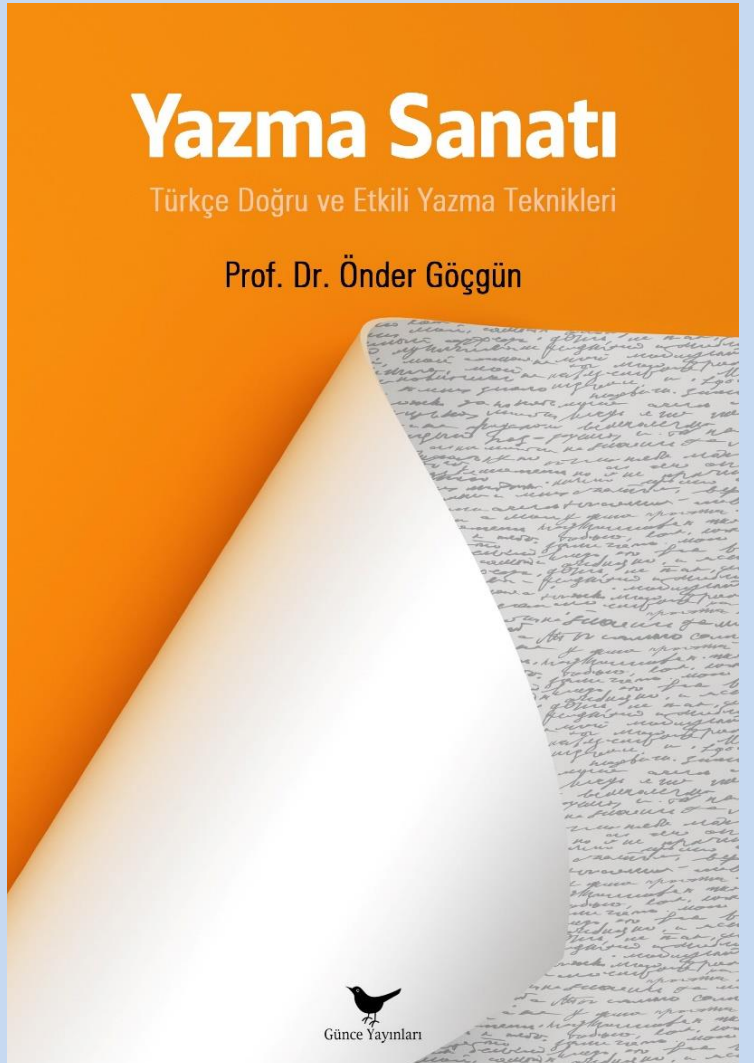

Günce Yayınları

Yazma Sanatı

Türkçe Doğru ve Etkili Yazma Teknikleri

Prof. Dr. Önder Göçgün

Günce Yayınları